

جرم انگاری در حوزه حقوق شهروندی

(جرم انگاری، مبانی و چالش ها)

www.ketab.ir

دکتر محمود باقری

وکیل درجه یک دادگستری

مدرس دانشگاه

پژوهشگر حقوق جزا و جرم شناسی

سرشناسه	باقری، محمود، ۱۳۴۱-
عنوان و نام پدیدآور	جرم‌انگاری در حوزه حقوق شهروندی: (جرم‌انگاری، مبانی و چالش‌ها) / محمود باقری،
مشخصات نشر	تهران: مشق شب، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۲۵۲ص.
شابک	978-600-8920-68-7
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۴۳.
عنوان دیگر	جرم‌انگاری، مبانی و چالش‌ها.
موضوع	حقوق مدنی
موضوع	Civil rights
موضوع	جرم‌شناسی
موضوع	Criminology
رده بندی کنگره	JC۵۷۱:
رده بندی دیویی	۳۲۳:
شماره کتابشناسی ملی	۷۵۴۸۶۴۹:
وضعیت رکورد	فیبا

www.ketab.ir

ناشر: انتشارات مشق شب

نام کتاب: جرم‌انگاری در حوزه حقوق شهروندی (مبانی، جلوه‌ها، چالش‌ها)

نویسنده: دکتر محمود باقری (وکیل درجه یک دادگستری، مدرس دانشگاه و پژوهشگر حقوق جزا و جرم‌شناسی)

صفحه‌آرایی: گروه مشق شب

طراحی جلد: رضا دلیرسولا

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۹ تهران

شمارگان: ۱۵۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۲۰-۶۸-۷

قیمت: ۵۷,۰۰۰ تومان

نشانی مرکز نشر و پخش: تهران، میدان انقلاب، ابتدای خیابان قدس،

ساختمان آنا تول فرانس، (شماره ۳)، واحد ۱۱

تلفن تماس: ۱۷ - ۶۶۹۶۲۵۱۶ - ۶۶۴۸۸۸۲۰ نمابر:

www.mashgheshabpub.ir

حق چاپ محفوظ و مخصوص ناشر می‌باشد.

فهرست مطالب

پیش سخن	۱۱
مقدمه	۱۳
کلیات	۲۱
طرح و بیان مسئله	۲۳
پرسش‌ها	۲۶
انگیزه و اهداف پژوهش	۲۸
بخش اول: مبانی و اصول جرم‌انگاری و شهروندی	۳۳
فصل اول: جرم‌انگاری	۳۵
مبحث اول: مفهوم اصطلاحی جرم‌انگاری و واژگان مرتبط	۳۶
گفتار اول: تعریف جرم	۳۶
گفتار دوم: نظریه جرم‌شناسی بستر جرم‌انگاری	۳۸
گفتار سوم: وجه اشتراک مکاتب جرم‌شناسی از نقطه نظر نوع جرائم	۴۱
مبحث دوم: مبانی جرم‌انگاری در حقوق عرفی	۴۲
گفتار اول: مبنای زیان	۴۳
گفتار دوم: مبنای پدرسالاری	۴۴
گفتار سوم: مبنای اخلاق‌گرایی	۴۵
مبحث سوم: مهم‌ترین اصول جرم‌انگاری	۴۷
گفتار اول: اصل فایده‌گرایی	۴۷
گفتار دوم: اصل ضرورت در جرم‌انگاری	۴۸
گفتار سوم: مبنای لزوم رعایت ضرورت در جرم‌انگاری	۴۹
مبحث چهارم: زمینه‌های جرم‌انگاری	۵۱

گفتار اول: جرم‌انگاری سیاسی یا عمومی	۵۱
گفتار دوم: جرم سیاسی	۵۳
گفتار سوم: جرم‌انگاری و نهادهای مدنی	۵۷
فصل دوم: شهروندی	۵۹
گفتار اول: مفهوم شهروند	۵۹
گفتار دوم: وجوه اختلاف و اشتراک حقوق شهروندی و حقوق بشر	۶۰
گفتار سوم: مرزهای حقوق شهروندی	۶۴
گفتار چهارم: جرم‌انگاری بدون حدود و ثغور (موضوع ماده ۵۰۰ قانون مجازات اسلامی)	۶۷
فصل سوم: مبانی شرعی جرم‌انگاری	۷۱
مبحث اول: مبنای حرمت	۷۱
گفتار اول: مفهوم حرمت	۷۱
گفتار دوم: نسبی یا مطلق بودن ارزش‌ها	۷۴
گفتار سوم: شئون پیامبر ﷺ	۷۶
گفتار چهارم: جرم‌انگاری و حدود در زمان غیبت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف	۷۷
مبحث دوم: مبنای مصلحت	۸۶
گفتار اول: گستره اختیارات ولی فقیه در قانون اساسی و حکم حکومتی	۸۷
گفتار دوم: کیفیت اعمال ولایت مطلقه فقیه	۹۰
گفتار سوم: اقدام مستقیم ولی امر برای حل معضلات نظام	۹۲
گفتار چهارم: عناوین اولیه و ثانویه و حکم حکومتی	۹۵
۱- قاعده نفی ضرر	۹۸
۲- اصل اکراه	۹۹
۳- اضطرار	۹۹
۴- تقیه	۱۰۰
گفتار پنجم: مصلحت نظام اسلامی و حکم حکومتی	۱۰۰
بخش دوم: جلوه‌ها و چالش‌های جرم‌انگاری	۱۰۵
فصل اول: حجاب اجباری	۱۰۷
مبحث اول: مبانی عدم مشروعیت الزام به حجاب اجباری	۱۰۷
گفتار اول: پیشینه موضوع	۱۰۹

مقدمه

غرض از عنوان جرم‌انگاری در حوزه حقوق شهروندی، بررسی و نقد کلیات و برخی از مصادیق جرم‌انگاری‌هایی است که بدون ضرورت توجیه‌پذیر و منطقی، حقوق و آزادی‌های شهروندی را مورد تعرض قرار داده و مخدوش می‌نماید، درحالی‌که حقوق شهروندی منبعث از حقوق بنیادین بشری بوده و تحدیش آن، نادیده گرفتن کرامت انسانی است که تحت هیچ شرایطی نباید آسیب ببیند، زیرا بارزترین تقابل بین آزادی فردی و حاکمیت را می‌توان در تصویب مقررات کیفری مشاهده کرد، به شیوه‌ای که همانند آن در سایر شعب حقوقی وجود ندارد.

بی‌گمان، چنین تحمیل سازمان یافته با انسان جدید که نوعاً در فضای محق بودن زندگی می‌کند و به راحتی همچون سابق، تحمیلات معارض با آزادی‌های فردی و حقوق شهروندی را بر نمی‌تابد، محل تأمل و پرسش جدی است، که بی‌توجهی به آن شیرازه نظام اجتماعی را سست و تبعیت از مقررات را مواجه با چالش عام و بنیادین خواهد کرد و اولین آثارش افزایش ارتکاب جرائم مکشوف و غیرمکشوف (با عنوان جامعه‌شناسانه رقم سیاه) خواهد بود، دخالت‌های افراطی در اموری که نوعاً، جنبه شخصی آنها بر جنبه اجتماعی آنها غالب است و همچنین در اموری که جنبه عمومی غالب داشته، اما ضرورت عقلایی در جرم‌انگاری ندارند (و جرم‌انگاری آنها همراه با هزینه‌های اجتماعی، اخلاقی و اقتصادی غیرقابل توجیه است)، در برآیند نهایی موجبات افزایش ارتکاب جرائم، غیرقابل کنترل بودن ارتکاب آنها، اعتراض افکار عمومی نسبت به آنها، بی‌اهمیت یا کم بها شدن ارزش، قاطعیت و اهمیت مقررات کیفری خواهد شد، به نحوی که تأثیر آن در همه ابعاد جامعه (اعم از ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و حتی نظامی) به شیوه منفی و در قالب بی‌عدالتی، عدم اعتماد عمومی، مقاومت در قبال توجیهات نظام اجتماعی و سیاسی، کم شدن صیغه امنیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، نمود پیدا خواهد کرد، تا جایی که هیچ بخشی از جامعه، از آثار منفی فرآیند ناخوشایند مذکور در امان نخواهد ماند.